

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.1.8>**Б. М. Балан**<https://orcid.org/0000-0002-9493-3279>

аспірантка

Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

В статті виявлені та узагальнені принципи публічного адміністрування використання англійської мови в Україні. Доведено, що це основоположні найбільш сталі засади публічного адміністрування, які утворюють критерії тісної взаємозв'язку української та англійської мов, як цінностей державного та міжнародного спілкування в правовому, інформаційному, навчальному, науковому, бізнесовому та ін. просторах українського суспільства. З погляду філософії права принципи використання англійської мови в Україні – це вихідні засади на основі яких відбувається формування та оцінка цінності української та англійської мови в суспільному просторі за критеріями блага та справедливості, рівності та самостійності, об'єктивності законодавства прагненням громадян. Фундаментальним принципом в аналізованій нами сфері є принцип верховенства права, який надає можливість публічного застосування англійської мови ширше за межі дозвільних норм права. Сформовано, що принцип непорушності гармонічного зв'язку української та англійської мов, як державної та міжнародного спілкування, доповнює одна одну, взаємопроникає одна в одну в інформаційному українському просторі. Застережено, що буде неприпустимим атестація та звільнення публічних службовців, які були прийняті на публічну службу до вступу в дію норми права, яка буде встановлювати обов'язковість володіння англійською мовою публічних службовців. До них можуть застосовуватися виключно заходи переконання та стимулювання до вивчення та (або) перепідготовки з англійської мови – принцип не допустимості зворотної дії закону, щодо публічних службовців, які вступили на службу до прийняття норми права, яка встановлює обов'язковість володіння англійською мовою. Запропоновано, що держава має сприяти вивченню, розвитку та утвердженню англійської мови, як мови міжнародного спілкування за допомогою різноманітних навчальних, сервісних та заохочувальних інструментів публічного адміністрування.

Ключові слова: англійська мова, гармонія, закон, позитивні заходи, принцип, публічне адміністрування, суспільне благо, українська мова, цінність.

Актуальність дослідження. В Романо-германській правовій сім'ї усі сфери правового регулювання базуються на певних основоположних засадах. Українська система права відноситься до цієї правової сім'ї. Відповідно вона будується за дедуктивним методом від загального до спеціального. Найбільш загальним як формально вираженим так і природно-правовим інститутом правознавства є принципи права.

Проблеми знання та використання англійської мови в Україні стоїть гостро. Ми є нацією та державою яка щиро прагне

до європейської родини. На цьому шляху вирішуються велика кількість складних безпекових, правових, економічних, соціальних, антикорупційних управлінських та інтеграційних викликів. Вирішення їх часто потребує від посадових осіб суб'єктів публічної адміністрації та громадян належних знань з англійської мови – як мови міжнародного спілкування.

Прогалини у цій сфері призводять до необґрунтованого втрати часу, ресурсу, а саме головне призводять до певної недовіри у спілкуванні між українськими та європейськими чиновниками і громадя-

нами. Останніми, як посланцями доброї волі народної дипломатії. Тим самим, проблема публічно адміністрування вивчення та використання англійської мови в Україні є актуальною для умов сьогодення. Первинним інститутом правознавства який потребує з'ясування у цій сфері є принципи публічного адміністрування використання англійської мови в Україні.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Прямо до проблеми публічного адміністрування публічного використання англійської звертали в свою увагу вчені правники Ю. Богатирец, В. Галуцько, В. Данілов, П. Діхтієвський, О. Єщук, Т. Коломоєць, О. Колюшова, О. Костенко, О. Кузьменко, П. Лютіков, О. Мажник, Р. Мельник, С. Монсьонз, С. Стеценко, С. Сливка, О. Ястремська та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а звертались свої зусилля на найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликах. .

Формулювання цілей статті. *Мета статті* полягає в тому щоб на основі аналізу філософії права, теорії права, лінгвістичних знань та діючого законодавства з'ясувати правові аспекти національної мовної політики України щодо англійської мови.

Виклад основних положень. Згідно з тлумачним словником української мови «принцип» це: основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; основний закон якої-небудь точної науки; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.; переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [1].

Філософія права, визначає вихідні принципи, на основі яких приймаються (принаймні мають прийматися) чинні правові норми і відбувається їх оцінка. Така оцінка здійснюється на основі ієрархії цінностей, яку задає філософія, вирішуючи питання про ставлення людини до навколишнього світу, в тому числі й у ціннісному відношенні. Методологія права визначає керівну ідею, систему світоглядних принципів, що виявляють себе на всьому шляху дослідження права, а також обґрунтування такої ідеї. Звертаючись до плодів міркувань Платона про справедливую дер-

жаву сучасні філософи права засвідчують, що держава, зобов'язана так побудувати свою діяльність, аби весь уклад її громадян підпорядковувався нормам і принципам, що випливають з ідей блага і справедливості. Справедливість у суспільному житті – це такий соціальний устрій, за якого існує мудрий поділ праці між прошарками населення, кожен успішно займається своєю справою, а також існує твердий і надійний правопорядок. Крім того ними підкреслюються фундаментальні філософські принципи буття: чого не бажаєш собі, не бажай іншим (Стоїк Епіктет); засади правопорядку Канта визначають волю кожного члена суспільства як людини, рівності його з кожним іншим як підданого, самостійності кожного члена суспільства як громадянина (Кант); принцип суб'єктивності Гегеля, що у законах права розпорядження має силу не тому, що воно існує, а тому, що кожна людина вимагає, аби воно відповідало її власному критерію [2]. В цілому, як слушно узагальнює С. Сливка принципи філософії права є тією вихідною аксіомою, внутрішнім переконанням, незмінною позицією, що характеризуються універсальністю та вищою імперативністю, гештальт-якостями, які сформовані у філософії права і визначають загальне спрямування дослідження у цій науці. Принципи як одна з найважливіших частин філософії права, їх єдність і зв'язок з різними поняттями становлять зміст усієї філософсько-правової науки, запоруку об'єктивності наукових досліджень [3].

Отже, з погляду філософії права принципи використання англійської мови в Україні – це вихідні засади на основі яких відбувається формування та оцінка цінності української та англійської мови в суспільному просторі за критеріями блага та справедливості, рівності та самостійності, об'єктивності законодавства прагненням громадян.

В теорії права принципи характеризують як найбільш загальні вимоги, що ставляться до суспільних відносин та їх учасників, а також як вихідні керівні засади, відповідні установлення, що виражають сутність права і випливають з ідей справедливості та свободи, визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової

системи. Значення принципів права зумовлюється тим, що вони: мають властивість вищої імперативності, загальності, універсальності, значущості, їм притаманні стійкість і стабільність протягом невизначено тривалого часу; спрямовують розвиток і функціонування всієї правової системи; зумовлюють напрямки правотворчої, правозастосовної та інших форм юридичної діяльності; виступають найважливішим критерієм законності дій громадян, посадових осіб та інших суб'єктів права; сприяють заповненню прогалин у праві; забезпечують підвищення рівня правосвідомості в суспільстві. За сферою суспільних відносин, на які поширюються принципи, та характером суспільних закономірностей, що ними відбивається, в науці виділяють такі принципи: загальнолюдські; загальні принципи права; міжгалузеві; галузеві; окремих інститутів права [4].

Теорія адміністративного права доводить, що принципи адміністративного права – це найбільш загальні та стабільні вимоги, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення права, свобод і законних інтересів приватних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави. Їх характерними рисами є таке: формуються з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина й нормального функціонування громадянського суспільства та держави; визначають найбільш загальні й стабільні вимоги, що сприяють їх утвердженню та захисту суб'єктами публічної адміністрації, визначають характер адміністративного права і напрямки його подальшого розвитку; установлюють керівні засади-настанови, що визначають найважливіші правила, за якими здійснюється та організується діяльність суб'єктів адміністративного права; принципи адміністративного права характеризуються прогресивністю, засвідчують ідеальні для умов сучасності основоположні засади поведінки суб'єктів адміністративного права, які є реально досяжними. До основних принципів адміністративного права провідні вчені-адміністративісти відносять принцип верховенства права та принципі належного передавання [5, с. 88].

Не дивлячись на значний суспільно-політичний резонанс щодо необхідності утвердження засад використання англійської мови в Україні як публічної [6] формально сформованих принципів не утверджено. Відповідно ми звернемося до норм права які висвітлюють аналогічні засади щодо української мови. Іншими словами скористаємось правилом усунення прогалин в законодавстві – аналогією закону.

Згідно з Конституції України Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування [7]. В Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» зокрема визначено, що єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська мова. Статус української мови як єдиної державної мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації. Навмисне спотворення української мови в офіційних документах і текстах, зокрема навмисне застосування її з порушенням вимог українського правопису і стандартів державної мови, а також створення перешкод та обмежень у застосуванні української мови тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом. Статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом. Українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України. Кабінет Міністрів України затверджує і забезпечує виконання Державної програми сприяння опануванню державної мови. Відповідно до програми вжи-

ваються заходи для створення та забезпечення діяльності мережі державних, комунальних курсів з вивчення державної мови громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, які дають змогу кожній особі опанувати державну мову, в тому числі шляхом неформальної та інформальної освіти [8].

У центральних органах виконавчої влади існують певні тенденції до визначення засад англійської мови в Україні. Так Міністерство культури України вважає що особливий статус англійської мови має бути утверджений законом України. Таким проєктом має бути передбачено наступні вихідні положення: встановлення особливого статусу англійської мови в Україні як мови міжнародного спілкування; значне розширення сфери застосування англійської мови в Україні; англійська мова буде обов'язковою в окремих публічних сферах суспільного життя, де наявні міжнародні комунікації. Має бути підготовлено законопроект про забезпечення функціонування англійської мови як мови міжнародного спілкування, проведено його громадське обговорення та підготовлено для подання на розгляд Уряду України [9].

В свою чергу наукові фахівці доводять, що нині вихід українського суспільства із системної кризи потребує такої організації виконавчої влади, яка б забезпечувала істотне підвищення дієвості публічного адміністрування. Суспільство і держава потребують підготовки нової генерації і підвищення кваліфікації керівників і фахівців. Оскільки, комунікація з євроструктурами буде здійснюватися на середньому та вищому рівні державних службовців, високопрофесійне знання англійської постає досить актуальним. На думку В. Богатирець володіння англійською має стати критерієм при відборі на роботу на публічну службу щоб 100% державних службовців володіли нею. Щоб серед держслужбовців проводились тестування з оцінювання рівня володіння англійською мовою, а також організовувались мовні курси. Оскільки англійська мова є джерелом політичного, економічного та культурного впливу та є провідним чинником подолання мовного бар'єру з ЄС [10].

Більш системно О. Костенко підкреслює про необхідність визнання англійської мовою міжнародного спілкування. Так, як роль англійської мови в модернізації України слід визначити як одного з інструментів «просвітницької революції» в Україні, оскільки з її допомогою громадяни України залучатимуться до надбань економічної, політичної, правової, моральної культури сучасної цивілізації. Тому англійська мова має вивчатися як обов'язковий компонент усіх стандартних освітніх програм в Україні. Держава створює має створювати достатні умови для оволодіння всіма громадянами України англійською мовою в межах, визначених певними стандартами. У курсах на заняття вакансій в державних органах пріоритет має надаватися особам, які не лише володіють державною мовою, а й успішно склали іспит з англійської мови. Особам, які працюють у державних органах серед підстав для просування по службі має бути володіння англійською та використання її у своїй роботі. Держава має сприяти співпраці українських ЗМІ з англомовними засобами інформації. Держава має сприяти поширенню в Україні оригінальних англомовних просвітницьких програм, що знайомлять з надбаннями народів світу в усіх сферах суспільного життя. Держава має підтримувати інституції громадянського суспільства, що ініціюють заходи, спрямовані на оволодіння англійською мовою. На погляд, О. Костенка для закріплення в Україні за англійською мовою статусу мови міжнародного спілкування слід розробити й ухвалити закон України «Про мову міжнародного спілкування в Україні». У процесі підготовки відповідного законопроекту варто використати досвід мовної політики Грузії, Литви та інших країн. Спираючись на досвід мовної політики Грузії і Литви, професор О. Костенко робить висновок, що закріплення статусу англійської як мови міжнародного спілкування буде сприяти захисту державної мови від штучно створеної конкуренції їй з боку російської мови [11].

Висновки. Усе вище викладене дає можливість сформулювати наступні узагальнення щодо принципів публічного адміністрування використання англійської мови в Україні:

– з погляду філософії права принципи використання англійської мови в Україні – це вихідні засади на основі яких відбувається формування та оцінка цінності української та англійської мови в суспільному просторі за критеріями блага та справедливості, рівності та самостійності, об'єктивності законодавства прагненням громадян;

– фундаментальним принципом в аналізованій нами сфері є принцип верховенства права, який, зокрема дає можливість публічного застосування англійської мови ширше за межі дозвільних норм права (при умові не порушення пріоритету застосування державної мови), зовнішнім виразом яких є діючі джерела права;

– розвиток та закріплення правового статусу англійської мови в Україні, як мови міжнародного спілкування буде сприяти захисту та розвитку української мови. Отже, можна узагальнити принцип непорушності гармонічного зв'язку української та англійської мов, як державної і міжнародного спілкування, які доповнюють одна одну, взаємопроникають одна в одну в інформаційному українському просторі, як всередині держави так і за її межами. При цьому має бути утверджене правило, що при рівних умовах доступності перевагу при проведенні публічних та інформаційних заходів в середині України має надаватися англійській мові, а за кордоном українській;

– англійська мова має стати обов'язковою для належного володіння для усіх публічних чиновників, які будуть вступати на службу після прийняття відповідної норми права. Буде неприпустимим атестація та звільнення публічних службовців, які були прийняті на публічну службу до вступу в дію зазначеної норми права. До них можуть застосовуватися виключно заходи переконання та стимулювання до вивчення та (або) перепідготовки з англійської мови. Тим самим, в аналізованій нами сфері має діяти принцип недопустимості зворотної дії закону щодо публічних службовців, які вступили на службу до прийняття норми права, яка встановить щодо них обов'язковість володіння англійською мовою;

– держава має сприяти вивченню, розвитку та утвердженню англійської мови, як мови міжнародного спілкування за

допомогою різноманітних навчальних, сервісних та заохочувальних інструментів публічного адміністрування.

Отже, принципи публічного адміністрування використання англійської мови в Україні – це основоположні найбільш сталі засади публічного адміністрування, які утверджують критерії тісної взаємозв'язку української та англійської мов, як цінностей державного та міжнародного спілкування в правовому, інформаційному, навчальному, науковому, бізнесовому та ін. просторах українського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Принцип. Словник української мови: в 11 томах. Том 7. 1976. С. 693. <http://sum.in.ua/s/pryncyp#:~:text=%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%9F%2C%20%D1%83%2C%20%D1%87%D0%BE%D0%BB,%D1%96%D0%BD>.
2. Філософія права : підруч. / за ред. О. Данильяна. Харків : Право, 2009. 208 с.
3. Сливка С. Філософські принципи у праві. *Academic Journals and Conferences*. 2015. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2066/vnulpurn201478219.pdf>
4. Загальна теорія держави і права : підручник / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
5. Галунько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану : колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.
6. Секретар РНБО виступив за двомовність України: англійська мова забезпечить українців від атак Росії. *Радіо Свободи*. 2021. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-danilov-druha-mova/31142256.html/>
7. Конституція України. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
8. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
9. Мінкульт готує законопроект про статус англійської: у певних сферах буде обов'язковою. *Українська правда*. 2022. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/12/7363007/>

10. Богатирец В. Англійська мова як інструмент розвитку комунікативного простору України. *Буковинський вісник*. 2016. <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/650>

11. Костенко О. Мовою міжнародного спілкування в Україні має бути англійська. *День*. 2012. <https://day.kyiv.ua/profile/oleksandr-kostenko>

Balan B. Principles of public administration of the use of the English language in Ukraine

The article identifies and summarizes the principles of public administration of the use of the English language in Ukraine. It has been proven that these are the fundamental and most stable principles of public administration, which establish the criteria for the close relationship between the Ukrainian and English languages, as the values of state and international communication in legal, informational, educational, scientific, business, etc. spaces of Ukrainian society. From the point of view of the philosophy of law, the principles of the use of the English language in Ukraine are the basic principles on the basis of which the formation and assessment of the value of the Ukrainian and English languages in the public space takes place according to the criteria of good and justice, equality and independence, objectivity of legislation and the aspirations of citizens. The fundamental principle in the sphere analyzed by us is the principle of the rule of law, which provides the possibility of public use of the English language more broadly beyond the permissive norms of the law. It was established that the principle of inviolability of the harmonious connection of the Ukrainian and English languages, as state and international communication, complements each other, interpenetrates each other in the Ukrainian information space. It is stipulated that it will be inadmissible to attest and dismiss public servants who were hired for public service before the entry into force of the law that will establish the obligation to speak English for public servants. Only measures of persuasion and stimulation to study and (or) retraining in the English language can be applied to them – the principle of non-retroactivity of the law, in relation to public servants who entered the service before the adoption of the legal norm, which establishes the mandatory knowledge of the English language. It is proposed that the state should support the study, development and approval of the English language as the language of international communication with the help of various educational, service and incentive tools of public administration.

Key words: English language, harmony, law, positive measures, principle, public administration, public good, Ukrainian language, value.